

HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 20/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi poliisilain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä maaliskuuta 2013 lähettänyt hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi poliisilain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 16/2013 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta ovat antaneet asiaa lausunnot (PeVL 33/2013 vp, LaVL 21/2013 vp), jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylitarkastaja Marko Meriniemi ja poliisitar-
kastaja Antti Simanainen, sisäasiainministe-
riö
- oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää,
eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- lainsäädäntöneuvos Jukka Lindstedt, oikeus-
ministeriö
- lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström, puo-
lustusministeriö
- neuvotteleva virkamies Timo Kievari, liiken-
ne- ja viestintäministeriö
- oikeusneuvos Ilkka Rautio, korkein oikeus
- valtiosyyttäjä Ritva Sahavirta, Valtakunnan-
syyttäjänvirasto

- rikostarkastaja Petri Rainiala, Helsingin po-
liisilaitos
- kihlakunnansyyttäjä Tea Kangasniemi, Hel-
singin syyttäjänvirasto
- poliisijohtaja Heikki Lausmaa, Poliisihallitus
- tulliyli tarkastaja Juha Vilkkö, Tulli
- apulaispäälikkö Olli Kolstela, suojelupoliisi
- lakimies Kimmo Lehtimäki, Poliisiammatti-
korkeakoulu
- rikostarkastaja Markus Välimäki, keskusri-
kospoliisi
- johtaja, turvallisuus ja jatkuvuuden hallinta
Kari Wirman, FiCom ry
- johtaja Risto Karhunen, Finanssialan Keskus-
liitto FK ry
- asianajaja Markku Fredman, Suomen Asian-
ajajaliitto
- professori Matti Tolvanen
- professori Mikko Vuorenpää.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- valtiovarainministeriö
- Pääesikunta
- Viestintävirasto
- rajavartiolaitos
- Suomen Asianajajaliitto
- FiCom ry
- Suomen Pelastusjohtajat ry
- Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vuoden 2014 alussa voimaan tulevaa poliisilakia ja eräitä siihen liittyviä lakeja. Lakeihin ehdotetaan tehtäväksi pääosin teknisluonteisia muutoksia, mutta myös joitakin sisällöllisiä täydennyksiä ja täsmennyksiä.

Televalvonnan käyttöedellytyksiä koskevia säännöksiä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että poliisille voitaisiin rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän lapsen houkuttelemiseen seksuaalisiin tarkoituksiin taikka telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaan luvattomaan käyttöön, vahingontekoon, viestintäsalaisuuden loukkaukseen tai tietomurtoon.

Suunnitelmallisen tarkkailun käyttöedellytyksiä ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan uuden pakkokeinolain suunnitelmallista tarkkailua koskevaa sääntelyä.

Peitellyn tiedonhankinnan käytön edellytyksiä täydennettäisiin siten, että peitelty tiedonhankinta ei olisi sallittua asunnossa edes asunonhaltijan myötävaikutuksella.

Telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua niin sanottua ylimääräistä tietoa saisi käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättäisi tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä.

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamista koskevia uuden poliisilain säännöksiä täydennettäisiin koskien tilanteita, joissa tiedonhankintakeinon kohteen henkilöllisyys ei ole vielä selvillä ilmoittamista koskevan määräajan tai ilmoittamista koskevan lykkäyksen päätyttyä. Näissä tilanteissa tiedonhankintakeinosta olisi ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheutonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä.

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annettiin uuden esitutkintalain ja uuden pakkokeinolain muuttamista koskeva hallituksen esitys. Uuden poliisilain säännökset salaisista tiedonhankintakeinoista ja uuden pakkokeinolain säännökset salaisista pakkokeinoista liittyvät kiinteästi toisiinsa.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan samaan aikaan kuin uusi poliisilaki eli 1 päivänä tammikuuta 2014.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Eduskunta hyväksyi maaliskuussa 2011 uuden poliisilain (872/2011), joka tulee voimaan 1.1.2014. Laissa on havaittu jo ennen sen voimaantuloa tiettyjä muutostarpeita, jotka liittyvät erityisesti salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan uuden poliisilain 5 lukuun ja sen suhteeseen salaisia pakkokeinoja koskevaan uuden

pakkokeinolain (806/2011) 10 lukuun (HE 14/2013 vp).

Käsiteltävänä olevalla hallituksen esityksellä uuteen poliisilakiin ehdotetaan tehtäväksi pääosin teknisluonteisia muutoksia, jotka enimmäkseen liittyvät uuden poliisilain ja uuden pakkokeinolain salaista tiedonhankintaa koskevan sääntelyn välillä oleviin perusteettomiin eroavaisuuksiin. Uuteen poliisilakiin ehdotetaan tehtäväksi myös eräitä sisällöllisiä täydennyksiä ja täsmennyksiä. Kyseiset muutokset liittyvät merkittävimmiltä osiltaan televalvonnan käyttöä

koskeviin edellytyksiin ja ylimääräisen tiedon käyttöön.

Hallintovaliokunnan kuulemat asiantuntijat ovat pitäneet ehdotuksia suurelta osin kannatettavina, eikä esiin ole tullut aiheita ehdotettujen pykälien muuttamiseen kovin laajasti. Suurimmat muutostarpeet aiheutuvat perustuslakivaliokunnan antamasta lausunnosta. Lisäksi esitykseen tulee hallintovaliokunnan mukaan tehdä eräitä pienehköjä muutoksia, jotka ovat pääosin teknisiä.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä siten tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomauksin ja muutosehdotuksin.

Telekuuntelu (poliisilain 5 luvun 5 §)

Saadun selvityksen mukaan poliisilakiehdotuksen 5 luvun 5 §:n 2 momentin johdantolauseetta tulisi muuttaa. Hallituksen esityksessä esitetty sanamuoto kuuluu seuraavasti: "Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleliittymään, telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän".

Johdantolauseessa ilmaisu "teleliittymään" on turha. Lisäksi johdantolauseeseen tulee vastata pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin johdantolauseetta sillä erolla, että poliisilain mukaista telekuuntelua käytetään rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi. Hallintovaliokunnan mukaan säännöksen sanamuotoa tulee siten muuttaa.

Televalvonta (poliisilain 5 luvun 8 §)

Uuden poliisilain televalvonnan käyttöedellytyksiä koskevaa sääntelyä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että poliisille voitaisiin rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uh-

kausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän lapsen houkuttelemiseen seksuaalisiin tarkoituksiin (rikoslain, jäljempänä RL, 20:8b) taikka telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaan luvattomaan käyttöön (RL 28:7), vahingontekoon (RL 35:1), viestintäsalaisuuden loukkaukseen (RL 38:3) tai tietoturtoon (RL 38:8).

Hallintovaliokunnan saaman selvityksen mukaan televalvonta on tehokas, useissa tapauksissa jopa ratkaiseva tutkintakeino estettäessä ja selvitetäessä edellä mainittuja rikoksia. Valiokunta pitää muutoksia perusteltuina, ottaen huomioon myös sen, että perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 33/2013 vp) mukaan ehdotetulle sääntelylle ei ole perustuslaista johtuvaa estettä.

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen (poliisilain 5 luvun 42 §)

Tietolähteen ohjatun käytön avulla voidaan hankkia tietoja, jotka ovat merkityksellisiä poliisilain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi. Tietolähteeltä muusta kuin rikostorjunnasta hankittavana tietona uuden poliisilain yksityiskohtaisissa perusteluissa mainitaan esimerkkinä aseharrastajien terveydentilaa koskeva tieto. Uuden poliisilain 5 luvun 42 §:ssä kuitenkin edellytetään, että tietolähteen ohjattua käyttöä koskevassa päätöksessä on mainittava se rikos, joka on tietolähteen ohjatun käytön perusteena. Päätöksen sisällölle asetettavat vaatimukset on otettu sellaisenaan pakkokeinolaista poliisilakiin, eikä tällöin ole otettu huomioon uuden poliisilain 5 luvun 40 §:n tietolähdetoiminnan määritelmän mukaista tarkoitusta kokonaisuudessaan.

Säännösten sisäisen johdonmukaisuuden vuoksi 5 luvun 42 §:ää tulisi täydentää huomioon ottaen 5 luvun 40 §:n sisältö. Hallintovaliokunta pitää näin ollen perusteltuna muuttaa pykälän 3 momenttia siten, että sen 4 kohdan sanamuoto muutetaan kuulumaan "toimenpiteen peruste".

Ylimääräisen tiedon käyttäminen (poliisilain 5 luvun 54 §)

Uuden poliisilain 5 luvun 53 §:n mukaan ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai vaaran torjumiseen taikka joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka estämistä tai paljastamista varten lupa tai päätös on annettu.

Ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään uuden poliisilain 5 luvun 54 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka estämisessä olisi saatu käyttää sitä tämän luvun mukaista tiedonhankintakeinoja, jolla tieto on saatu. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä päättää tuomioistuin, jos sillä on toimivalta päättää siitä tiedonhankintakeinosta, jolla tieto on saatu. Pykälän 2 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Hallituksen esityksen mukaan ylimääräistä tietoa saisi käyttää edellä todettua laajemmin eli myös silloin, kun rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättäisi tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä.

Perustuslakivaliokunta on hallintovaliokunnalle antamassaan lausunnossa (PeVL 33/2013 vp) pitänyt perustuslain 10 §:n 3 momentin nojalla välttämättömänä, että edellytyksenä oleva enimmäisrangaistusraja on korkeampi kuin kaksi vuotta vankeutta. Hyväksyttävänä voidaan pitää sitä, että ylimääräistä tietoa saa käyttää, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Estettä ei ole myöskään sille, että säännöksen piiriin otetaan joitakin sellaisiakin perustuslakivaliokunnan lausunnossa yksilöityjä yksittäisiä rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, mutta jotka kuitenkin vakavuusasteeltaan rinnastuvat edellä mainittuihin rikoksiin ja

joita täyttävät perustuslain 10 §:n 3 momentissa asetetut vaatimukset.

Perustuslakivaliokunnan mukaan poliisilakiehdotuksen 5 luvun 54 §:n 1 momentista on joko poistettava sen toinen virke tai sääntelyä on muutettava edellä esitetyn mukaisesti, jotta lakiehdotus voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyksityksessä. Jos hallintovaliokunta pitää välttämättömänä laajentaa perusterikosten luetteloa, on asia saatettava uudelleen perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Asiaa arvioidessaan hallintovaliokunta pitää ensinnäkin tärkeänä, että poliisi- ja pakkokeinolaisten muutokset saadaan voimaan samaan aikaan, kun uudet lait tulevat voimaan eli 1.1.2014. Tämän vuoksi perusteltuna ei pidetä sitä, että ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevaa perusterikosten luetteloa ryhdyttäisiin tässä vaiheessa laajentamaan, vaikka sille saattaisi olla perusteita. Tämä nimittäin aiheuttaisi tarpeen pyytää asiasta uusi perustuslakivaliokunnan lausunto. Lisäksi ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevan sääntelyn tulee olla pakkokeinolaissa ja poliisilaissa yhdenmukaista. Näin ollen sääntely on hallintovaliokunnan mukaan sekä poliisi- että pakkokeinolaisten puolella muokattava sellaiseksi kuin perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta lausunnoissaan esittävät. Hallintovaliokunta pitää kuitenkin rikosentorjunnan ja kansalaisten oikeustajun näkökulmasta valitettavana, että rajat ylimääräisen tiedon hyödyntämiselle rikosten selvittämisessä ovat valtiosääntöoikeudellisista syistä näin tiukat.

Lakivaliokunta on hallintovaliokunnalle antamassaan lausunnossa LaVL 21/2013 vp esittänyt hallintovaliokunnalle näkemyksensä siitä, millaiseksi ylimääräistä tietoa koskeva pykälä tulisi säätää. Hallintovaliokunta pitää säännösehdotusta perusteltuna. Valiokunta viittaa ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevasta sääntelystä myös niihin näkökohtiin, joita se on esittänyt lausunnossaan HaVL 29/2013 vp.

Perustuslakivaliokunnalla ei ole sinänsä huomautettavaa säännöksestä, jonka mukaan ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Valiokunta esittää kuitenkin harkittavaksi myös

sitä vaihtoehtoa, että päätös ylimääräisen tiedon hyödyntämisestä tehtäisiin jo ennen pääkäsitelyä.

Asiaa arvioidessaan hallintovaliokunta kiinnittää lakivaliokunnan tavoin (LaVL 21/2013 vp) ensinnäkin huomiota siihen, että ylimääräisen tiedon käyttöä rajaa vaatimus, että tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Lisäksi valiokunnan käsityksen mukaan ylimääräisen tiedon merkitystä ei lähtökohtaisesti voida arvioida kuin osana kokonaisuutta. Myöskään erillistä prosessaamista ylimääräisen tiedon hyödyntämisestä ei voida pitää kokonaisuutena arvioiden tarkoituksenmukaisena. Säännösehdoituksessa ei ole rajattu päätöksentekoa ylimääräisen tiedon käytöstä pääkäsitelyyn, vaan ehdotuksen mukaan ylimääräisen tiedon käytöstä päätetään pääasian käsittelyn yhteydessä, esimerkiksi valmisteluistunnossa, mikäli sellainen järjestetään. Lakivaliokunta puoltaa poliisilakia koskevassa lausunnossa hallituksen esityksenkin perusteluissa (s. 45—46) esitettyä mahdollisuutta päättää asiasta erillisellä ratkaisulla, muttei pidä säännöksen muuttamista edellä todetuista syistä kuitenkaan perusteltuna. Hallintovaliokunta on asiasta samaa mieltä.

Hallintovaliokunta toteaa lisäksi, että ylimääräisen tiedon käyttöä koskevilla säännöksillä on vaikutusta myös esitutkintavollisuuteen.

Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen (poliisilain 5 luvun 56 §)

Uuden poliisilain 5 luvun 56 § koskee tilanteita, joissa käy ilmi, että telekuuntelu, tekninen kuuntelu tai tekninen laitetarkkailu on kohdistunut sellaisten tahojen viestintään, johon tiedonhankintakeino ei ole tarkoitettu käytettävän. Tällaisessa tilanteessa tiedonhankintakeinon käyttö on keskeytettävä ja kuuntelulla saadut talenteet on heti hävitettävä. Esityksessä ehdotetaan pykälää täydennettäväksi säännöksellä, jonka mukaan ennen tiedonhankintakeinon käytön keskeyttämistä saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 54 §:n mukaan.

Perustuslakivaliokunnan mukaan pykälässä ei — toisin kuin ylimääräisen tiedon osalta — ole kysymys laillisesti käytetyn salaisen tiedonhankintakeinon sivutuotteesta, vaan tiedonhankintakeinolla saadun tiedon käytöstä tilanteessa, johon tiedonhankintakeino ei ole hyväksytty käytettävän. Tällaisessa tilanteessa saatua tietoa ei perustuslakivaliokunnan mielestä voida rinnastaa ylimääräiseen tietoon. Perustuslakivaliokunnan mukaan poliisilakiehdotuksen 5 luvun 56 §:n viimeinen virke on siksi poistettava, mutta sitä ei kuitenkaan aseteta säätämisyjärjestyskysymykseksi.

Hallintovaliokunta toteaa pitävänsä perustuslakivaliokunnan lausunnon ja saamansa selvityksen nojalla perusteltuna toteuttaa perustuslakivaliokunnan esittämän muutosehdotuksen.

Poliisitutkinta (poliisilain 6 luvun 1 §)

Poliisilain 6 luvun 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen lopusta poistettaisiin kolme viimeistä sanaa, "taikka palonsyyn selvittämiseksi". Hallintovaliokunta toteaa, että pelastusviranomaisen suorittama palontutkinta ei tarkoita samaa asiaa kuin poliisin suorittama palonsyyn tutkinta. Pelastuslain 41 §:n mukaan pelastusviranomaisen on tehtävä palontutkinta vastaavien onnettomuuksien ennalta ehkäisemiseksi. Palontutkinnassa arvioidaan palon syttymisyys. Jos palon epäillään aiheutuneen tuottamuksellisesta tai tahallisesta rikoksesta, pelastusviranomaisen on ilmoitettava siitä poliisille.

Palonsyyn tutkinta tarkoittaa teknistä ja siihen liittyvää tutkintaa, jonka kesto voi olla pitkäkin. Pelastusviranomaisen mahdollisuudet ja valtuudet tehdä esimerkiksi taktista tutkintaa, mukaanlukien puhuttelut, kuulustelut ja muut taktiset toimet, ovat rajalliset tai toimivaltuus puuttuu. Poliisi voi poliisitutkinnassa rikoksen poissulkemiseksi ja useista muista syistä tehdä perusteellisempaa palonsyyn tutkintaa kuin pelastusviranomaisen. Tässä työssä on kuitenkin tehtävä tiivistä yhteistyötä pelastusviranomaisen, kuten myös muiden tahojen, esimerkiksi vaikutusyhtiöiden, kanssa.

Hallintovaliokunta katsoo, että velvollisuus suorittaa poliisitutkinta palonsyyn selvittämi-

seksi on välttämätöntä sisällyttää jatkossakin osana poliisitutkintaa poliisilakiin. Poliisitutkinta edeltää yleensä rikoksen esitutkintaa. Hiljattain valmistuneen tutkimuksen mukaan jopa poliisilla on ollut vaikeuksia havaita rikostapauksia palonsyyn tutkinnassa. Säättämällä poliisitutkinnasta palonsyyn selvittämiseksi korostetaan poliisitutkinnan merkitystä esitutkintaa valmistelevana tutkintana.

Eräitä muita huomioita

Saadun selvityksen mukaan poliisilain kotirauhan suojaamaan paikkaan pääsemistä koskevat poliisilain 2 luvun säännökset eivät kata kaikkia tilanteita, joissa ampuma-aselain mukaiset päätökset antavat aiheen ottaa ampuma-ase poliisin haltuun ja joissa poliisilla olisi tässä tarkoituksessa hyvin perusteltu tarve päästä kotirauhan piiriin. Koska kysymys on perustuslain suojaamaan kotirauhaan puuttumisesta, hallintovaliokunnalle on esitetty, että sääntelyä pitäisi tarkentaa. Hallintovaliokunnan mukaan mahdollinen muutos on tarkoituksenmukaisempaa niiden asiayhteys huomion ottaen valmistella huolella aselainsäädännön muuttamisen yhteydessä.

Seuranta

Hallintovaliokunta on uuden esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilainsäädännön korjauspaketin (HE 14/2013 vp ja HE 16/2013 vp) johdosta kuullut paljon asiantuntijoita. Asiantuntijakuulemisissa on esitetty paljon muitakin sellaisia lainsäädännön muutoksia, joita hallituksen esityksessä ei esitetä. Näiltä osin valiokunta toteaa, että kokemusta uuden lainsäädännön soveltamisesta ei ole vielä voinutkaan kertyä. Vasta kun lainsäädännön soveltamisesta on kertynyt riittävästi kokemusta, voidaan mahdollisia muita muutostarpeita asianmukaisesti arvioida. Valiokunta pitää välttämättömänä, että näin merkittävän lainsäädäntöuudistuksen soveltamista asianmukaisesti seurataan.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Poliisilaki

5 luku. Salaiset tiedonhankintakeinot

5 §. Telekuuntelu ja sen edellytykset. Edellä yleisperusteluissa esitetyistä syistä 2 momentin johdantolauseesta poistettaisiin ylimääräinen ilmaisu "teleliittymään".

10 §. Televalvonnasta päättäminen. Hallituksen esityksen HE 15/2013 vp perusteella poliisin hallinnosta annettua lakia muutettiin siten, että liikkuva poliisi hallinnollisena poliisiyksikkönä lakkautettiin (L 503/2013). Samassa yhteydessä uuden poliisilain (872/2011) 5 luvun 10 §:stä poistettiin maininnat liikkuvan poliisin päälliköistä (L 504/2013). Tätä muutosta ei ole kuitenkaan huomioitu nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä. Tämän vuoksi kyseiset maininnat on poistettava pykälän 2 momentista.

42 §. Tietolähteen ohjauksesta käytöstä päättäminen. Edellä yleisperusteluissa käsiteltävien perusteiden vuoksi pykälän 3 momenttia on muutettava siten, että sen 4 kohdassa oleva ilmaisu muutetaan muotoon "toimenpiteen peruste". Muutos edellyttää lisäksi lakiehdotuksen johtolauseeseen korjaamista.

54 §. Ylimääräisen tiedon käyttö. Edellä yleisperusteluissa todetun mukaisesti ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevaa säännöstä on muutettava, jotta esitys voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisympäristössä. Ylimääräisen tiedon käyttämisen osalta ehdotettua kahden vuoden rajaa on nostettava kolmeen vuoteen, mutta säännökseen voidaan ja on tarkoituksenmukaista lisätä eräitä rikoksia, joissa enimmäisrangaistus on kaksi vuotta.

Pykälän muutostarpeet ovat niin suuria, että pykälän momenttijakoa on muutettava yleisen lainkirjoittamiskäytännön mukaiseksi. Kahdessa ensimmäisessä momentissa säädettäisiin ylimääräisen tiedon käyttämisen edellytyksistä, kolmannessa siihen liittyvästä menettelystä ja

jäljemmissä momenteissa nykyisen lain tapaan aiheeseen liittyvistä eräistä muista tilanteista.

1 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka estämisessä olisi saatu käyttää sitä tämän luvun mukaista tiedonhankintakeinoa, jolla tieto on saatu.

2 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on pykälässä nimenomaisesti mainituista rikoksista.

Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että kolmen vuoden raja kattaa käytännössä seuraavat rikokset: perätön lausuma tuomioistuimessa (RL 15:1), väärä ilmianto (RL 15:6), oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen (RL 15:9), rekisterimerkintärikos (RL 16:7), pakottaminen sukupuoliyhteyteen (RL 20:3), pakottaminen seksuaaliseen tekoon (RL 20:4), paritus (RL 20:9), panttivangin ottamisen valmistelu (RL 25:4a), törkeän ryöstön valmistelu (RL 31:2a), eräät terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset (RL 34a:1), terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu (RL 34a:2), törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus (RL 38:4), törkeä tulliselvitysrikos (RL 46:8) ja törkeä laittoman saaliin kätkeminen (RL 48a:4a). Lisäksi ylimääräisen tiedon käyttäminen olisi mahdollista jäljempänä mainituissa rikoksissa, joista on säädetty kahden vuoden enimmäisrangaistus, ja toisaalta rikoksissa, joista on säädetty kolme vuotta korkeampi enimmäisrangaistus.

Säännöksessä mainittuja kahden vuoden enimmäisrajan rikoksia olisivat rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, rikoslain 21 luvussa tarkoitettut pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen ja heitteil-

lepano, rikoslain 24 luvun 2 §:ssä tarkoitettu törkeä kotirauhan rikkominen, rikoslain 25 luvussa tarkoitettut vapaudenriisto, lapsikaappaus, laiton uhkaus ja pakottaminen, rikoslain 31 luvun 3 §:ssä tarkoitettu kiristys ja rikoslain 34 luvun 9 §:ssä tarkoitettu yleisvaarallisen rikoksen valmistelu.

Erittäin tärkeä merkitys -edellytys koskee kaikkia 2 momentissa mainittuja rikoksia. Muutoksista huolimatta hallituksen esityksessä esitetyt tulkintaohjeet ovat edelleen täysin relevantteja.

55 §. Tietojen hävittäminen. Poliisilain 5 luvun 54 §:n muutos aiheuttaa tarpeen muuttaa 5 luvun 55 §:n 2 momentin viittaus kohdistumaan 54 §:n 1 ja 2 momentteihin eikä ainoastaan sen 1 momenttiin. Pykälä on perusteltua muuttaa kokonaisuudessaan. Muutos edellyttää lakiehdotuksen johtolauseen korjaamista.

56 §. Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen. Edellä yleisperusteluissa esitetyistä syistä pykälän viimeinen virke on poistettava.

6 luku. Poliisitutkinta

1 §. Poliisitutkinnassa tutkittavat asiat ja sovellettavat säännökset. Edellä yleisperusteluissa esitetyistä syistä 1 momentin loppuun on lisättävä hallituksen esityksessä siitä poistettavaksi ehdotettu "taikka palonsyyn selvittämiseksi".

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa,

että 2.—13. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

poliisilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan poliisilain (872/2011) 5 luvun 5 §:n 2 momentti, 7 §:n 2 ja 3 momentti, 8 §:n 2 momentti, 10 §:n 3, 5 ja 6 momentti, 12 §:n 3 momentti, 13 §:n 1 ja 4 momentti, 18 §:n 4 momentti, 20 §:n 4 momentti, 22 §:n 3 ja 4 momentti, 28 §:n 2 momentti, 30 §:n 1 momentin suomenkielinen sanamuoto, 38 §:n 2 momentti, 42 §:n 2 ja 3 momentti, 47 §:n 2 momentti, 50 §, 54 §, 55 §, 56 §, 58 § ja 6 luvun 1 §:n 1 momentti, *sellaisena kuin niistä 5 luvun 10 §:n 3 momentti on laissa 504/2013*; sekä *lisätään* lain 5 luvun 15 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

5 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä (*poist.*) teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:
(1—13 kohta kuten HE)

7 ja 8 §
(Kuten HE)

10 §

Televalvonnasta päättäminen

Keskusrikospoliisin *tai* suojelupoliisin (*poist.*) taikka poliisilaitoksen päällikkö päättää 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua televalvonnasta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies saa päättää televalvonnasta

siihen asti, kunnes keskusrikospoliisin *tai* suojelupoliisin (*poist.*) päällikkö taikka poliisilaitoksen päällikkö on ratkaissut televalvontaa koskevan asian. Asia on saatettava mainitun poliisimiehen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinoon käytön aloittamisesta.

(5 ja 6 mom. kuten HE)

12, 13, 15, 18, 20, 22, 28, 30 ja 38 §
(Kuten HE)

42 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

(2 mom. kuten HE)

Päätös tietolähteen ohjatusta käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan toteuttava poliisiyksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava poliisimies;
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;
- 4) *toimenpiteen peruste*;
- 5) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;

7) mahdolliset tietolähteen ohjatun käytön rajoitukset ja ehdot.

47 ja 50 §
(Kuten HE)

54 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka estämisessä olisi saatu käyttää sitä tämän luvun mukaista tiedonhankintakeinoa, jolla tieto on saatu. (Poist.)

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin seuraavasta rikoksesta:

1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen;

2) pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano;

3) törkeä kotirauhan rikkominen;

4) vapaudenriisto, lapsikaappaus, laiton uhkaus tai pakottaminen;

5) kiristys; taikka

6) yleisvaarallisen rikoksen valmistelu.

Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Ylimääräisen tiedon käyttämisen kirjauksesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa.

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

Pakkokeinolain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen estämiseen tai 4 momentissa mainittuun tarkoitukseen säädetään pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä.

55 §

Tietojen hävittäminen

Salaisella tiedonhankintakeinolla saatu tieto on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi taikka vaaran torjumiseksi.

Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee 54 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitettujen rikosten estämiseksi. Tieto, jota ei ole talletettu rekisteriin tai liitetty esitutkinta-aineistoon, on hävitettävä ilman aiheutonta viivytystä sen jälkeen, kun on käynyt ilmeiseksi, ettei tietoa voida käyttää tai sitä ei enää tarvita rikoksen estämisessä tai selvittämisessä.

(3 mom. kuten HE)

56 §

Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, tiedonhankintakeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 8 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin taikka että

HaVM 20/2013 vp — HE 16/2013 vp

23 §:n 3 momentissa tarkoitettu henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta. (*Poist.*)

58 §
(Kuten HE)

6 luku

Poliisitutkinta

1 §

Poliisitutkinnassa tutkittavat asiat ja sovellettavat säännökset

Poliisitutkinnalla tarkoitetaan muuta poliisin toimitettavaksi laissa säädettyä tutkintaa kuin ri-

koksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa. Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, poliisin on toimitettava poliisitutkinta, jos se on ilmoituksen perusteella tai muusta erityisestä syystä tarpeen kadonneen henkilön löytämiseksi *taikka palonsyyn selvittämiseksi.*

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 10 päivänä joulukuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pirkko Mattila /ps
jäs. Jussi Halla-aho /ps
Rakel Hiltunen /sd
Reijo Hongisto /ps
Risto Kalliorinne /vas
Mika Kari /sd
Timo V. Korhonen /kesk

Markus Lohi /kesk
Outi Mäkelä /kok
Ulla-Maj Wideroos /r
vjäs. Lasse Hautala /kesk
Anu Urpalainen /kok
Pauliina Viitamies /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Matti Marttunen.